

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

-

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

75 §:n mukainen väestönsuojeluun tarvittavien tilapäisten väestönsuojien rakentamisvelvollisuus

Nykyisessä valmiuslaissa väestönsuojeluun tarvittavien tilapäisten väestönsuojien rakentamisvelvollisuus on osoitettu kiinteistönomistajille. Lausunnolla olevassa valmiuslainuudistuksessa vastuu rakentamisesta on osoitettu yksinomaan kunnille.

Tehtävään varautuminen edellyttää ennakollista varautumista. Säännöksen toimeenpano edellyttää myös työvoimatarpeen arviointia. Varautumissuunnitelmissa tulisi arvioida riskiperusteisesti, millä alueilla ja missä kunnissa tällaisen toimivaltuuden käyttö on todennäköisempää. Säännös kasvattaa kuntien varautumisen kustannuksia. Velvollisuudesta syntyvät kustannukset korvattava kunnille täysimääräisesti. Myöskään säännöksen toimeenpanoon tarvittavaa henkilökuntaa ei välttämättä ole riittävästi.

77 § Siirtyneen väestön majoitus, huolto ja palvelut

Nykyisessä valmiuslaissa vastaava toimivaltuus on määrätty kuntien vastuulle. Toimivaltuuden siirtäminen hyvinvointialueelle on perusteltua, koska hyvinvointialueella on tilapäismajoituksen, ruokahuollon ja muun huollon järjestämismääräyksiä siirretty väestölle.

Huomattakoon kuitenkin, että kunta on vastuussa puolustustilalain 29 §:n mukaan siirretyistä: ”Henkilölle, joka tämän lain nojalla on määrätty muuttamaan asuinpaikastaan, on tilapäisen asuinkunnan järjestettävä valtion varoin kohtuullinen majoitus ja toimeentulo.” Jos puolustustilalain 29 §:n mukainen tilanne edellyttäisi joukkomajoitusta, kuntien on mahdollista järjestää sitä vain omissa tiloissaan tai vapaaehtoiseen sopimukseen perustuen muissa tiloissa.

Toimivaltuutta käytettäisiin kuntien tiloihin vain silloin, kun kysymys ei ole 153 §:n mukaisesta yhdessä sovitusti järjestettävästä evakuoitikeskuksesta. Jos hyvinvointialue ottaa kunnan tilan käyttöön 77 §:n mukaisella toimivaltuudella on kunnan mahdollista saada 155 §:n mukaista korvausta mahdollisesta vahingosta. 153 §:n nojalla hyvinvointialueelle majoituskäyttöön luovutetun tilan käytöstä ei sen sijaan ole mahdollista saada korvausta myöskään vahinkotapauksessa.

On huomioitava, että kunnilla on myös poikkeusoloissa palvelujen järjestämismääräyksiä, eikä esimerkiksi opetuskäytössä olevien tilojen varaaminen evakuoitikeskuskäyttöön ole ongelmatonta. Kuntien on tarjottava kasvatuspalveluja oppivelvollisuusikäisille, joita on myös kuntaan siirtyneen väestön joukossa. Tämä aiheuttaa haasteita myös varhaiskasvatukseen ja opetukseen käytettävien tilojen riittävyydelle, jolloin varhaiskasvatukseen ja opetukseen varatut tilat eivät voisi olla ensisijaisia paikkoja evakuoitikeskuksille. Hyvinvointialueiden olisi evakuoitikeskuspaikkoja kartoittaessaan huomioitava laajemmin myös alueellaan yksityisessä käytössä olevat tilat sekä muidenkin viranomaisten käytössä olevat tilat.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Sivistyspalveluista

Ylivieskan kaupunki korostaa, että valmiuslain uudistuksessa tulee turvata sivistyspalvelujen, varhaiskasvatuksen ja opetuksen jatkuvuus kaikissa poikkeusoloissa. Varhaiskasvatuksen ja opetuksen sääntelyä on päivitettävä vastaamaan nykyisiä häiriötilanteita, ja etäopetuksen tulee olla selkeästi laissa mahdollistettu kaikilla asteilla.

Poikkeusoloissa tulee voida rajoittaa varhaiskasvatuksen järjestämistä ja etuuksien (ateria, kuljetus, majoitus) järjestämistä ilman raskasta hallinnollista taakkaa. Oppivelvollisuuden keskeyttämiselle tarvitaan lakiin mahdollisuus tilanteissa, joissa opetus ei ole järjestettävissä.

Myös muut sivistyspalvelut – kuten nuorisotyö ja vapaa sivistystyö – tulee huomioida, sillä ne tukevat väestön hyvinvointia ja kriisinkestävyyttä. Opetustilat eivät saa olla ensisijaisia evakuointipaikkoja, ja vastuunjaon hyvinvointialueiden ja kuntien välillä tulee olla selkeä.

Valmiuslain tulee mahdollistaa nopeat, kevyet ja toimialarajat ylittävät päätökset sekä minimoida kunnille syntyvä hallinnollinen kuormitus. Sivistyspalvelujen jatkuvuus on välttämätöntä koko yhteiskunnan toimintakyvylle.

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

153 § Siirtyneen väestön palvelujen järjestäminen

Ylivieskan kaupunki katsoo esitetyn sääntelyn osin riittämättömäksi. Olemassa olevan lainsäädännön mukaisesti siirretyn väestön majoituksesta, muonituksesta ja muusta huollosta vastaavat sosiaali- ja terveysviranomaiset. Pelastuslain 46 §:n mukaisesti sosiaali- ja terveysviranomaiset ja hallinnonalan laitokset vastaavat niitä koskevissa säädöksissä määrätyn työnjaon mukaisesti ensihoitopalvelun järjestämisestä sekä psykososiaalisen tuen palveluista ja onnettomuuden johdosta hätään joutuneiden huollosta ja majoituksesta (normaaliolot, suojaväistö). Pelastuslain 65 §:n mukaisesti sosiaali- ja terveysviranomaiset ja hallinnonalan laitokset vastaavat niitä koskevissa säädöksissä määrätyn työnjaon mukaisesti ensihoitopalvelun järjestämisestä sekä psykososiaalisen tuen palveluista sekä valmiuslain 121 §:n nojalla siirretyn väestön majoituksesta, muonituksesta ja muusta huollosta ja siirretyn väestön tilapäisestä majoittamisesta. Valmiuslain perusteluissa ei ole viittausta pelastuslain säännöksiin.

Valmiuslain ehdotus tarkoittaa kuntien vastuuta tukea hyvinvointialuetta järjestämisvelvollisuudessa osoittamalla hyvinvointialueen käyttöön tarpeellisia kiinteistöjä, henkilöstöresursseja, ruokahuollon palveluja ja välttämätöntä infrastruktuuria. Vastuiden rajapinta jää kuitenkin kirjauksessa epäselväksi. Toisaalta pykälän mukaan hyvinvointialue on velvollinen järjestämään siirtyneelle väestölle sen tarvitseman hätmajoituksen ja ruokahuollon sekä muut kiireellisen ja välttämättömän huolenpidon edellyttämät palvelut. Lain perusteluiden mukaan kuntien olisi kuitenkin osoitettava hyvinvointialueen käyttöön esimerkiksi henkilöstöresursseja ja ruokahuollon palveluita. Tältä osin järjestämisvastuu sekoittuu tuottamiseen. Kirjaus ei myöskään ota kantaa kustannustenjakoon, jos kunta tuottaa hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvaa palvelua kuten ruokahuollon palvelut.

Vastuurajapinta jää ehdotuksessa epämääräiseksi ja sitä tulee selkiyttää valmiuslaissa.

Evakuointikeskusten varautumisjärjestelyjen kustannukset liittyvät olennaisesti vastuurajapintaan. Hyvinvointialueiden tulisi lain mukaisena järjestämisvastuullisena vastata kaikista majoitukseen, muonitukseen ja muuhun huoltoon liittyvistä kustannuksista ja tarvittaessa myös kustantaa ne kunnille, mikäli kunta ottaa yhteisessä varautumissopimuksessa vastuun näistä kustannuksista.

Esimerkiksi mahdolliset ulkoa ostettavat palvelut, kuten vartiointi tai ruokahuollon palvelut kuuluisivat lähtökohtaisesti hyvinvointialueiden kustannusvastuulle. Kuntien kustannusvastuulle taas kuuluisivat evakuointikeskuskiinteistöjen ja tarvittavan infrastruktuurin kuten sähkön, lämmön ja vesihuollon kustannukset. Kunnan henkilöresurssien käyttöä ei korvattaisi. Nyt ehdotetun pykälän nojalla on riski, että säännöstä tulkitaan siten, että kunnilta voidaan edellyttää tilojen ja infrastruktuurin lisäksi esimerkiksi evakuointikeskusten henkilökunta sekä ruokapalveluiden järjestäminen. Tulkinta johtaa varautumisessa toimintamalliin, jossa hyvinvointialue päättää muodollisesti evakuointikeskuksen perustamisesta, mutta käytännössä kunnat järjestävät evakuointikeskuksen kaikki toiminnot, henkilökunnan, käytettävän rakennuksen sekä muut tarvittavat palvelut.

Hyvinvointialueilla on myös oikeus 77 §:n mukaisesti ottaa evakuointikeskuskäyttöön muu kuin kuntien omistama tila. Näissä tapauksissa kunnat eivät vastaisi kiinteistöihin liittyvistä kustannuksista. On huomioitava, että kunnilla on myös poikkeusoloissa palvelujen järjestämisvelvollisuus, eikä esimerkiksi opetuskäytössä olevien tilojen varaaminen evakuointikeskuskäyttöön ole ongelmaton. Kuntien on tarjottava kasvatuspalveluja oppivelvollisuusikäisille, joita on myös kuntaan siirtyneen väestön joukossa. Tämä aiheuttaa haasteita opetukseen käytettävien tilojen riittävyydelle, jolloin ainakaan varhaiskasvatukseen ja opetuskäyttöön varatut tilat eivät voisi olla ensisijaisia paikkoja evakuointikeskuksille.

Puolustustilalain 29 §:n mukaisesti henkilölle, joka tämän nojalla on määrätty muuttamaan asuinpaikastaan, on tilapäisen asuinkunnan järjestettävä valtion varoin kohtuullinen majoitus ja toimeentulo. Menettely tältä osin poikkeaa valmiuslain vastuista. Jos puolustustilalain mukaisesti siirtyneitä tulisi lyhyessä ajassa suurempi määrä, olisi kunnan järjestettävä käytännössä joukkomajoitusta ennen pysyvämmän asumisvaihtoehdon löytymistä. Tällöin muodostuisi hyvinvointialueen vastuulla olevia evakuointikeskuksia sekä kuntien vastuulla olevia joukkomajoitustiloja puolustustilain mukaisesti siirtyneille.

Jos hyvinvointialue ottaa kunnan tilan käyttöön 77 §:n mukaisella toimivaltuudella on kunnan mahdollista saada 155 §:n mukaista korvausta mahdollisesta vahingosta. 153 §:n nojalla hyvinvointialueelle majoituskäyttöön luovutetun tilan käytöstä ei sen sijaan ole mahdollista saada korvausta myöskään vahinkotapauksessa. 153 §:n ja 77 §:n välistä suhdetta tulee tältä osin selkeyttää.

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

-

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Laitila Merja-Liisa
Ylivieskan kaupunki - kaupunginhallitus 23.2.2026 § 61